

BERG #15

15. narozeninová sezóna

FINALE#15

pondělí 7. prosince 2015 v 19.30
České muzeum hudby

Jana Vöröšová **Slyšíš ty ptáky** (světová premiéra)

Gérard Grisey **Partiels** (česká premiéra)

Giya Kancheli **Denní modlitby** (česká premiéra)

Frances Sander & Dima Berzon – live animace
Irena Troupová – soprán, Adam Bortlík – soprán, Kiryl Tseliapiou – klarinet
Peter Vrábel – dirigent

Orchestr BERG

Roman Hranička a Anna Romanovská Fliegerová – housle, Ilija Chernoklinov a Helena Vovsová – viola, Helena Velická – violoncello, Jan Kořínek – kontrabas, Zuzana Bandúrová a Nikola Oplová – flétny, Dana Wichterlová – hoboje, Kiryl Tseliapiou a Hanuš Axmann – klarinety, Petr Němeček – fagoty, Tomáš Bürger – horna, Jan Pohořalý a Marie Pačesová – trubka, Jan Triebenekl a Tereza Drvotová – trombon, Ondřej Kašpařík – bastrombon, Petr Salajka – tuba, Oleg Sokolov – bicí, Jan Tengler – baskytara, Jiří Lukeš – akordeon a klavír

Děkujeme paní Zdeně Součkové, sbormistryni chlapeckého sboru Pueri gaudentes, za přípravu sopranisty Adama Bortlíka.



Jana Vöröšová (*1980) studovala skladbu převážně v ČR, a to na Pražské konzervatoři a na Hudební fakultě AMU v Praze. Na stáži v Belgii na Koninklijk Conservatoire Brussel se seznámila s technologiemi elektronicky zpracovávaného zvuku. Absolvovala také tříměsíční pobyt pod záštitou La Sacem v Paříži. Spolupracuje s umělci různých odvětví. Její skladby byly hrány na festivalech Pražské premiéry (ČR), Festival delle nazioni Citta di Castello (IT), Orfeo (SR), Calliopée (FR), Présences (FR) ad. V současné době se věnuje především tvorbě pro dětský sbor. V roce 2007 získala za skladbu Gulliver's Travels hlavní cenu v soutěži NUBERG o nejlepší novinku mladých českých skladatelů. V roce 2009 získala jak cenu hlavní, tak cenu veřejnosti za kompozici Havran a moře.

Slyšíš ty ptáky **Ivan Wernisch**

Slyšíš, ti ptáci
volají,
jako by volali
tebe

Ne, mne ne
volají
mé jméno,
mne ne

Jak rád bych věděl,
co znamená
mé jméno
v řeči ptáků



Gérard Grisey (1946-1998) projevoval mimořádné hudební nadání od dětství, již v devatenácti letech tak začal studovat skladbu u Oliviera Messiaena na pařížské konzervatoři. Krátce ho učil také Henri Dutilleux, na slavných prázdninových kurzech v Darmstadtu byl žákem Iannis Xenakise, Karlheinz Stockhausena nebo Györgye Ligetiho. Studoval také elektroakustickou hudbu a akustiku. Získal prestižní Římskou cenu, díky které strávil dva roky ve Vile Medici v Římě (1972-1974), mimo jiné společně s Tristanem Muraiem. Tam se oba seznámili s hudbou tehdy neznámého Giacinta Scelsiho (1905-1988) i s ním samotným, což na ně mělo v jejich hudebním směřování významný vliv. V roce 1980 se Grisey stal stážistou experimentálního studia pro elektroakustickou hudbu IRCAM, stipendium DAAD mu umožnilo pobyt v Berlíně. Mezi lety 1982-1986 učil skladbu a teorii na University of California v Berkeley, po návratu do Evropy se stal profesorem skladby na pařížské konzervatoři - mezi jeho žáky patří mimo jiné italský skladatel Fausto Romitelli (Orchestr BERG uvedl v české premiéře jeho video operu Index of Metals). V roce 1973 společně s Tristanem Muraiem a dalšími skladateli založil Ensemble l'itinéraire zaměřený na uvádění současné hudby, který v obměněném složení existuje dodnes. Právě s Tristanem Muraiem jsou také považováni za zakladatele spektrálního. A to i přesto, že Grisey se ke konci svého relativně krátkého života k tomuto stylu už nehlásil. Je ale pravda, že ho po většinu jeho tvůrčí kariéry fascinoval rozdíl mezi harmonickými alikvoty a hlukem. Také ho mimořádně zajímala elasticita času v hudbě a jeho relativita pro posluchače.

Co je to spektrální hudba?

První spektrální skladby vznikaly od poloviny 70. let 20. století ve Francii v okruhu skladatelů spojených s institutem IRCAM. Spektralismus je opozicí proti uměle vytvářeným hudebním systémům 20. století i proti hudbě starších období. Vychází z toho, co je nepopiratelnou fyzikální vlastností každého zvuku, tedy i hudebního tónu. Jde o spektrum alikvotů, které tvoří pomyslnou slupku každého tónu a které se významným způsobem podílejí na výsledné barvě zvuku. Ke každému tónu zní totiž velmi tiše ještě řada dalších, které způsobují to, že klarinet zní jinak než klavír nebo bicí nástroje. Spektrální kompozice jsou jakousi strukturovanou hrou s těmito alikvotními tóny. Principy tónového spektra lze aplikovat i na délky tónů nebo strukturu samotné skladby. Dnes uváděné dílo *Partiels* Gérarda Griseyho bylo dlouho považované za „manifest“ spektrálního.

Hudba je tvořená zvuky, ne notami. (Gérard Grisey)

Více si o spektrálním můžete přečíst například na www.hisvoice.cz v článku Miroslava Pudlákova „Spektrální hudba (co to je?)“

Skladba **Partiels** z roku 1975 je součástí devadesátiminutového cyklu *Espaces acoustiques / Akustické prostory*, jehož šest částí (Prologue, Périodes, Partiels, Modulations, Transitoires, Épilogue) vznikalo mezi lety 1974-1985. Grisey složil nejdříve Périodes, teprve po dokončení Partiels přišla myšlenka na vytvoření celého cyklu. Partiels byly dlouho považované za „manifest“ spektrálního. Vznikly na objednávku francouzského

Ministerstva kultury, premiéroval je 4. března 1976 Ensemble l'itinéraire v Paříži, dirigoval Boris de Vinogradov.

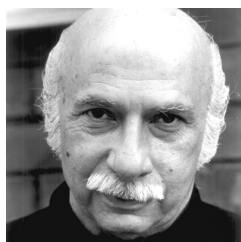
Název zde nese hned dva významy – ve francouzštině jde jak o část většího celku (Partiels jsou součástí cyklu Espaces acoustiques), tak o alikvoty (někdy i v češtině nazývané parciály), které jsou základem této skladby. K tomu se přidává cyklická forma lidského dechu: nádech – výdech – odpočinek. Nebo také napětí – uvolnění – načerpání energie.

Celá skladba vychází z harmonického spektra tónu E, který hraje na začátku trombón. Grisey hned vzápětí pro posluchače vytvořil jakýsi zvukový mikroskop, s jehož pomocí se mohou na tento tón podívat pořádně a zblízka – to co ve skutečnosti zazní během milisekund, je rozloženo do více než deseti sekund.

„Konec Partiels spěje postupně k tichu, ale dokonalé ticho neexistuje - vždycky někdo z publika zakašle, hudebníkům spadne na zem sordinka nebo si dokonce začnou uklízet věci! Tak jsem tu nemožnost ticha vkomponoval do partitury ...“ (Gérard Grisey)

Zajímavosti: První strana partitury Partiels je identická s poslední stránkou Griseyho předchozí skladby Périodes, vzniká tak pomyslný most z jedné do druhé. V Partiels jsou použity vedle klasických hudebních nástrojů i vábničky vydávající tzv. bílý šum, tedy speciální zvuk, který v sobě všechny zvukové frekvence obsahuje ve stejné intenzitě.

Bílý šum má výjimečné vlastnosti – může být použit ke zmatení jedince před výslechem, k uspání kojence i v architektuře – pokud se pustí v nízké intenzitě, dojde ve vnitřních prostorech k potlačení nežádoucích zvuků (konverzace apod.). Používá se také k zamaskování hučení v uších.



Gija Kančeli (*1935) je bezpochyby nejvýraznějším žijícím gruzínským skladatelem, současně patří mezi významné osobnosti soudobé světové hudby. Kančeliho díla, ve své podstatě hluboce oduševnělá, jsou plná zvukových obrazů, barev, kontrastů a ohromujících vyvrcholení. Inspiruje se také gruzínským folklórem, patrná je i neokázalá emocionalita, má rád jazz, často pracuje s mimořádně pomalými tempy. Mezi propagátory Kančeliho děl patří či patřili světově proslulí interpreti, mj. Kronos Quartet, Gidon Kremer nebo Mstislav Rostropovič. Je také autorem hudby k mnoha filmům. Po dvě desetiletí učil na Tbiliské konzervatoři, zároveň byl hudebním ředitelem Rustaveliho divadla v Tbilisi. V roce 1991 přesídlil do Berlína, od roku 1995 žije v Antverpách.

Denní modlitby (1991) jsou druhou částí čtyřdílného cyklu Život bez Vánoc. Jde o poslední skladbu, kterou Kančeli vytvořil před emigrací z chaosem zasažené Gruzie, a to na objednávku německého Schleswig-Holstein Musik Festival. Ačkoliv je věnována klarinetistovi Eduardu Brunnerovi, premiéroval ji 8. srpna 1991 klarinetista Ulf Rodenhäuser za doprovodu festivalového orchestru pod taktovkou Dmitrije Kitajenka.

Kančeli k tomu říká: „Toto dílo vzniklo jen díky osobnímu kouzlu vynikajícího [švýcarského] klarinetisty Eduarda Brunnera. Když o Denních modlitbách přemýšlím, mám trochu špatné svědomí, a to jak vůči interpretům, tak ve vztahu k posluchačům. Úplně jsem ignoroval zdánlivě neomezené virtuózní možnosti klarinetu i dalších nástrojů. Vychází to pravděpodobně z podstaty skladby. Chtěl jsem také představit zvuk klarinetu jinak, tak aby spíš připomínal zvuk altové flétny, který mám tak rád. Nechci říkat nic víc, protože si hluboce cením vlastnosti, kterou dal Bůh lidem: každý vnímá hudbu po svém.“

Součástí cyklu **Život bez Vánoc** jsou dále Ranní modlitby (1990), Večerní modlitby (1991) a Noční modlitby (1992). Každá část vznikla pro jinou příležitost, každá má jiné obsazení, a

proto se nejčastěji uvádějí samostatně. Noční modlitby uvedl v roce 2009 v české premiéře Orchestr BERG společně s Irvinem Venyšem (soprán saxofon).

V samém závěru zpívá v latině chlapec – sopránista – dva verše z Žalmů Davidových:
Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?
Ad te, Domine, levavi animam meam.

Bože můj, pohlédni na mne, proč jsi mě opustil? (žalm 22)
K tobě, Hospodine, pozvedám svou duši. (žalm 25)



Přední česká sopránistka **Irena Troupová** si vydobyla mezinárodní renomé nejprve na poli historicky poučené interpretace staré hudby. Od 90. let, kdy žila v Berlíně, vystupovala na pódii celé Evropy, spolupracovala s T. Hengelbrockem, H. Armanem, J. Riffkinem, ansámblem Orpheon ad., v ČR pak s J. Tůmou, B. Willi, M. Knoblochovou, se soubory Ensemble Tourbillon, Musica Florea a mnoha dalšími. Svůj záběr postupně rozšířila o romantickou a moderní písňovou i operní tvorbu. Vystoupila v cyklech FOK, České filharmonie i PKF a opakovaně na festivalu Pražské jaro. Dále se podílela na mezinárodně oceněné nahrávce opery B. Martinů „Le jour de bonté“ pro Arco Diva, spolupracuje se soubory pro soudobou hudbu (Brno Contemporary Orchestra, Orchestr BERG, Konvergence, Prague Modern ad.) a se soudobými skladateli – M. Kopelentem, J. Duškem, P. Koeszeghym, M. Štědrněm, J. Kadeřábkem, R. Z. Novákem, J. Temlem aj. Věnuje se též odkazu meziválečných autorů (Ullmann, Schulhoff, von Hanneheim, Herschkowitsch ad.). Irena Troupová vyučuje na JAMU a mezinárodních kurzech.



Orchestr BERG je špičkové těleso, které již řadu let přináší svěží vítr na českou hudební scénu – uvádí inovativní a zároveň divácky atraktivní projekty kombinující současnou hudbu s tancem, filmem, divadlem, projekcemi apod. Vystupuje často mimo tradiční koncertní sály. Orchestr BERG je jediným českým orchestrem, který pravidelně objednává a ve světových premiérách na svých akcích uvádí novinky českých skladatelů především mladé generace. Má tak na svém kontě již více než stovku světových premiér. V českých premiérách také představuje tvorbu těch nejvýznamnějších zahraničních skladatelů, mimo jiné i hudební divadlo Schwarz auf Weiss Heinera Goebbelse, hudebně filmový kus Up-close Michela van der Aa, unikátní celovečerní kompozici In vain Georga Friedricha Haase nebo legendární dílo Györgye Ligetiho Poème symphonique pro 100 metronomů. Orchestr BERG uvedl celou řadu vlastních originálních projektů, například ve spolupráci s tanečnicí 420PEOPLE, režisérkou Petrou Tejnorovou, choreografkou Mirkou Eliášovou nebo režisérským duem SKUTR. Spolupracuje také s nejvýznamnějšími českými organizacemi, mezi nimiž jsou například Národní divadlo, Židovské muzeum v Praze, Centrum současného umění DOX, festivaly Struny podzimu, Pražské jaro, Hudební fórum Hradec Králové ad. Věnuje se i edukativním projektům. www.berg.cz



Peter Vrabel je slovenský dirigent, který žije a pracuje v Praze. V roce 1995 založil Orchestr BERG a určil jeho hudební směřování – díky němu je dnes tento orchestr oceňován jako jedinečný interpret hudby 20. století a hudby soudobé. Spolupracuje se soudobou českou skladatelskou špičkou a vytváří inspirativní tvůrčí prostor pro vynikající umělce mladé generace. Je držitelem Ceny Gideona Kleina. Za svoji práci s Orchestrem BERG získal v roce 2010 od České hudební rady / UNESCO ocenění za zásluhy o kvalitu a šíření české hudby.



FANDÍTE NÁM? STAŇTE SE ČLENY KLUBERGU!

**Chcete podpořit jedinečné projekty z oblasti nového umění?
Zajímá Vás, co se v BERGU chystá, a chcete u toho být jako první?
PŘIDEJTE SE!**

Patronkou KLUBERGU je paní Soňa Červená, herečka a zpěvačka.
Měsíční členský příspěvek: 123 Kč (jednotlivec) / 234 Kč (ve dvou)

ČLENOVÉ KLUBERGU VZKAZUJÍ

„Jste úžasní, jak se neustále zdokonalujete a vymýšlíte nové a nové nápady!!! Gratuluji, obdivuji a držím palce:-)!!!!“ Martina B.

„Držím palce do další činnosti, obdivuji koncepci a koncerty se mi moc líbí.“ Jana M.

DĚKUJEME VŠEM ZA PODPORU!

víc informací: www.kluberg.cz

Obrátit se můžete také na Evu Kesslovou – T: 604 205 937, E: kluberg@berg.cz

DĚKUJEME TĚM, KTEŘÍ NÁM POMÁHAJÍ!

DÁRCI: RNDr. Ondřej Jäger, RNDr. Jiří Kessler, Ing. Tibor Lopušán, Vlasta Plocková, Eva a Norman Ridenourovi

KLUBERG (klub dárců Orchestru BERG)

Petr Adler, manželé Bahbouhovi, Soňa Červená, Nevelina Dodovová, Václav Eis, RNDr. Václav Hušner, Lucie Chrápavá, Drahoslava Krnáčová, Rudolf Kryl, Jiří Kubíček (ve dvou), Rudolf Leška (ve dvou), Jana Macharáčková, Jiří Malíř, Jáchym Novotný, manželé Ridenourovi, Jana Spurná, Kateřina Svatoňová, Ing. Tomáš Svatoň, Petr Štěpánek (ve dvou), manželé Valchářovi, Zuzana Zuberová a jeden anonymní člen

ANDĚLÉ (dobrovolníci)

Věra Babišová, Radvan Bahbouh, Eva a Tonda Blomannovi, Jan Brázda, AK Anna Císařová & Peter Babiš, Martina Čápková, manželé Činčerovi, Valerij Durdil, Dominik Dvořák, Josef Dvořák, Pavel Dvořák, Rut Fialová, Jiří Hajdyla, Ondřej Holas, Aleš Janíček, Tomáš Jindříšek, Martina Kaňková, Jiří Kessler, Jitka Kloučková, Adam Kneblík, Šimon Kočí, Ivana Kolářová, Johana Kratochvílová, Drahoslava Krnáčová, Maja Madarová, Daniel Mikolášek, Alena Miltová, Pavel Moc, Ester Nemjová, Martin Pavala, Michal Pečeňa, Kateřina Plevová, Eva Ridenourová, Michael Romanovský, Majka Semotánová, Michaela a Howard Sidenberg, Petr Somol, Jonáš Starý, Lukáš Trnka, Pavel Trnka, Jan Trojan, Pavel Trojan Jr., Michaela Volfová, David Zábranský a Jan Zázvůrek...

PODPOŘILI

Ministerstvo kultury ČR, Magistrát hl. m. Prahy, Nadační fond Avast, Partnerství OSA

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Český rozhlas, HISvoice, Literární noviny

Děkujeme kreativní agentuře Brainz.cz za vizuální styl a grafiku našich materiálů.

texty: Eva Kesslová
korektura: PhDr. Alena Miltová

fotografie: Johana Kratochvílová (Vöröšová), Sarah Ainslie (Kancheli), Jana Hozová (Troupová), Pavel Hejný (BERG), Karel Šuster (Vrábel)